

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ключек Г. Віч-на-віч з Величчю / Г. Ключек // Літ. Україна. – 2016. – № 36. – С. 14.
2. Куца О. Критичні рефлексії І. Я. Франка у контексті літературних теорій Михайла Драгоманова / О. Куца // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія літературознавство. – 2016. – № 44. – С. 149–154.
3. Наливайко Д. Стан і завдання українського порівняльного літературознавства / Д. Наливайко // Урок української. – 2000. – № 11. – С. 55.
4. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1976–1986. – Т. 27. Далі в тексті називаємо том і сторінку.
5. Папуша І. Modus orientalis. Індійська література в рецепції Івана Франка / І. Папуша. – Тернопіль : Збруч, 2000.
6. История всемирной литературы : в 10 т. – М. : Наука, 1983. – Т. 1.
7. Piskorski S. Żywot Świetych Barlaama Pystelnika v Jozafata Krola, Krola indyjskiego / Sebastian Piskarski. – Krakowie : Drukarnia akademicka, 1688.
8. Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові. – 1937.
9. Вервес Г. Роль Івана Франка у розвитку порівняльного літературознавства / Г. Вервес // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин. – Л. : Світ, 1998.

Надійшла до редколегії 19.08.16

L. V. Grytsyk, Grand PhD in Philological sciences, Prof.
Institute of Philology KNU named after Taras Shevchenko, Kyiv

THE COMPARATIVES STRATEGY'S BY IVAN FRANKO IN THE LITERARY DISCOURSE FROM THE END 19TH CENTURY TILL THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

The article exposes the meaning of looks and works by I. Franko in the development of the comparatives examinations from the end of the 19th Century till the Beginning of the 20th Century.

Key words: analysis; comparatives examinations; literary studies; method.

УДК 821.161.209:37.026

С. І. Дяченко, канд. філол. наук, доц.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСОБА УЧИТЕЛЯ Й ОКРЕМІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ЛІТЕРАТУРИ У ФРАНКОВІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ОПОВІДАННЯ "БОРИС ГРАБ")

На прикладі оповідання Івана Франка проаналізовано образ учителя й окремі моменти методичної роботи з вивчення літературних творів.

Ключові слова: учитель; учень; аналіз літературного твору; Борис Граб; Міхонський.

Іван Франко ніколи не працював учителем, проте всією душею вболівав за шкільництво і впродовж життя допомагав у вирішенні гострих педагогічних проблем. Із причин політичного минулого він не одержав навіть звання приват-доцента історії української літератури Львівського університету, блискуче витримавши кандидатський іспит, проте його прогресивні думки про виховну роль учителя набагато випередили свій час і залишаються актуальними й нині.

У багатій і різносторонній науково-літературній спадщині Івана Франка на особливу увагу заслуговують його методичні праці. У них автор досить повно охарактеризував тогочасний стан викладання літератури у школах Галичини; глибоко й детально проаналізував укомплектування бібліотек, тогочасні шкільні програми та підручники з літератури; чітко визначив загальні вимоги до викладання літератури у школі і, що важливо, акцентував на принципах шкільного аналізу художнього твору. Іван Франко чи не першим звернув увагу на роль і значення позакласного читання художніх творів, розкрив зміст і визначив його місце в системі літературної освіти школярів; він не обходив стороною багато інших питань науково-методичного характеру, був компетентним у їхньому вирішенні, давав цінні поради і пропозиції.

Ще у студентські роки Іван Франко написав і видрукував у часописі "Друг" під псевдонімом Джеджалик (1875–1876) свою першу методичну працю "Женщина-мати". Уже тоді Іван Франко розумів, що виховання підростаючого покоління починається із сім'ї. Він наголосив на родинному вихованні й підкреслив, що у формуванні особистості з перших днів життя дитини велика роль відводиться саме матері, яка першою помічає в дитині природні задатки, сприяє їхньому становленню й розвитку. Він вважав, що саме мати повинна дбати про духовний розвиток дитини, а учитель – розширювати й поглиблювати її знання, тобто продовжувати справу домашнього виховання.

Молодий учений акцентував увагу батьків і учителів на розумовому розвитку, моральному й естетичному вихованні підростаючого покоління засобами літератури. Розробляючи педагогічну тематику у пізніших науково-методичних працях, численних художніх творах, Іван Франко стверджував, що головним завдан-

ням гімназій і вищих шкіл має стати навчання "власного думання", вироблення в учнів критичного мислення, аби у подальшому вони змогли досягти життєвого успіху. Тому, оволодіння літературними знаннями, на переконання Івана Франка, обов'язково мусить стати для учнів розумовим та емоційним тренінгом, давати їм можливість переживати великі моральні й інтелектуальні відкриття, розширювати їхні пізнавальні горизонти.

На жаль, тогочасне викладання в галицьких школах усіх предметів, а української літератури особливо, було наскрізь пронизане схоластиком. У праці "Конечність реформи учення руської літератури по наших середніх школах" (1884) І. Франко показав жахливу занедбаність літератури в школі й охарактеризував основні недоліки тогочасного її викладання. Він критикував неправильне трактування вже самої "науки руської літератури" в галицьких школах. "Молодіж не виносить з них, – писав І. Франко, – ані знання того, що досі зроблено у нас на ниві літературній, ані що за тим слідує – замилування до своєї рідної літератури" [3, с. 322].

Довгий час літератури як окремого навчального предмета в школах не було. Учні вивчали синкретичну дисципліну "руську мову і літературу", на яку відводилося "звичайно дві години тижнево". Неприпустимо мала кількість годин на вивчення літератури приводила лише до побіжного ознайомлення учнів з літературними творами, і то далекими від зразків красного письменства. Прикро констатувати, але й нині ця ж проблема лишилася – на вивчення української літератури в сучасних середніх школах відведено переважно дві години на тиждень (за винятком хіба що профільних класів), а більшість творів, представлених в сучасних програмах для текстуального вивчення, не належать до високомистецьких зі скарбниці української культури й літератури. Тому й залишається актуальним запитання, поставлене Іваном Франком: "Чи ж диво, що під таким проводом молодіж руська не то що не робить ніяких поступів в тій науці, котра для неї повинна бути найближчою, але противно, не раз навіть набирає до неї відрази?" [3, с. 322].

Іван Франко приділяв велику увагу шкільним програмам і підручникам з української літератури. Він піддав глибокому аналі-

зові й гострій критиці програми, які офіційно нав'язувалися тодішній школі. Саме їх він вважав головною причиною "знеохочення учеників", "обридження їм руської мови, літератури й історії", вказуючи, що причина ця закладена в "самій системі шкільній". Не вдаючись до детального аналізу чинних навчальних програм, бо це не є метою цієї статті, можна лише підтвердити актуальність слів Івана Франка: "Що в університеті добре і пожадане, те в гімназії може бути зовсім нездале і убиваюче" [3, с. 330]. Для прикладу – і донині учні середніх шкіл вивчають і "Повість минулих літ" (9 кл.), і "Слово о полку Ігоревім" (8 кл.), й інші твори давньої літератури, які прийнятні для вивчення вже студентами ВНЗ, і які, за твердим переконанням Івана Франка, "без докладних історичних і порівнюючо-літературних пояснень, коментарів і толкувань для студій гімназійних не представляють майже ніякого інтересу, не дадуть ученикам ніякого нового знання, ніякої заохоти, але противно... схиблять цілковито всю ціль науки" [3, с. 330]. Звісно, хіба "Повість минулих літ" "важна і цікава для учеників яко твір літературний? Зовсім ні! А тільки яко пам'ятник давньої мови (для лінгвістів) і яко джерело історичне (для істориків) (розрядка Івана Франка)" [3, с. 330]. Таке ж пояснення зробив учений і щодо інших творів давньої літератури.

Отже, основою літератури як навчального предмета повинно залишатися читання та вивчення художніх творів, які відповідають вікові учнів. Естетичне сприймання їх, аналіз і власна оцінка вимагають наявності в учнів певних знань із теорії та історії літератури, читацької культури, мовленнєвих умінь. Таким чином, до складу навчального предмета "література" повинні входити високомистецькі художні твори (основа дисципліни) і літературознавчі знання, які б забезпечили опанування художніми цінностями й розвивали б в учнів здібності та вміння сприймати й аналізувати художній твір.

Схоластичний характер викладання літератури в галицьких школах і вкрай незадовільна підготовка учителів до навчання дітей завдавали великої шкоди. Зловіщою силою стояла "ухвалена зверху система виховання чи вірніше одурманення майбутніх громадян улюбленої вітчизни", – писав І. Франко у статті

"Ученицька бібліотека в Дрогобичі" (1878). На його переконання, така "система немов умисне розрахована на те, щоб зробити й найздібнішого учня бовдуром, недоумком" [4]. Твердження Івана Франка в цій статті показують, що прибічники схоластичного навчання в гімназії "вважали учня мертвим, бездушним знаряддям, призначеним лише на те, щоби дав спокійно набивати свою голову всякими "премудростями", нікому ні на що не здалими, нікого не обходячими, з життям і його потребою нічим а нічим не зв'язаними. [...] Той учень одержує від таких учителів найкращі оцінки за поведінку, у якого їм удалось найдокладніше затерти всі живі, чоловічі черти, знищити всякий зав'язок самостійного характеру, прогнати всяку охоту до самостійного мислення" [4, с. 20–21].

Ще одна проблема, яку болісно переживав письменник, – це надзвичайно мала кількість учителів, які б досконало знали свій предмет і могли методично грамотно викладати його учням. Навіть ті учителі, які не раз були атестовані "філологами, істориками або катехетами" і нібито знали свій предмет добре, з українською літературою вперше зустрічалися лише на своїх уроках. Вони не купували книжки й не читали художні твори у повному обсязі, а лише знайомилися з ними з убогих шкільних читанок. Траплялося так, що іноді учителі знали менше, ніж дехто з учнів, бо прочитати чи вивчити літературу, здобути нові знання чи заповнити якісь прогалини в освіті самостійно, поза школою, учителі гімназій, особливо у провінційних містечках, не мали ніякої можливості.

Методичне забезпечення шкіл було вкрай убогим. Учителі викладали літературу без спеціальної підготовки: ні методичної літератури, у якій би йшлося про приклади й пояснення шляхів аналізу й оцінки художніх творів, ні підручників з історії літератури не було. Бібліотеки гімназій відзначалися, за висловом Івана Франка, блискучою нестачею всяких книжок, джерел, підручників, за якими б учитель, хоч трохи знайомий з методикою, міг би сяк-так "познайомитись з предметом, досі чужим для нього, щоб учні з його лекцій не виходили таки зовсім впорожні" [3, с. 323].

Справа реформи викладання літератури, як і реформування усієї тодішньої освітньої системи давно тривожила думки осві-

чених людей, педагогів, батьків і політиків. Іван Франко вважав цю справу "дуже важливою для цілої будучини і розвою нашої інтелігенції", а тому активно взявся за реалізацію поставлених планів. Щоб розкрити суть проблеми, вирішити основні питання методики літератури, письменник написав ряд методичних, критичних і літературознавчих праць і художніх творів; педагогічній проблематиці присвятив більше ста статей, оглядів, рецензій, відгуків. Усі науково-методичні праці засвідчили серйозне зацікавлення й увагу Івана Франка до тодішньої педагогіки і, насамперед, – до вивчення української літератури.

Обов'язкова, надзвичайно важлива потреба мати національну школу спонукала письменника із самого початку творчого шляху "малювати" (це його термін) образ учителя, звертаючись до постатей своїх шкільних, гімназійних, університетських наставників; жорстко критикувати системні вади тогочасної освіти галицьких українців, недолугість, непрофесійність, авторитаризм окремих викладачів, а також банальну людську жорстокість, яку часто спостерігав майбутній письменник, коли ще сам ходив до школи. Ці проблеми знайшли своє відображення в оповіданнях про дітей, для дитячого й дорослого читання, у яких більшість позитивних і негативних образів учителів він малював з натури – "Малий Мирон", "Оловець", "Грицева шкільна наука", "Отець-гуморист"; автобіографічний нарис "Гірчичне зерно"; незакінчений роман "Не спитавши броду"; драма "Учитель"; спогади "Емерик Турчинський" та інші. У передмові до збірки ""Малий Мирон" і інші оповідання" (1903) Іван Франко зазначав, що "оповідання, зібрані у цьому томику в більшій мірі від інших мають автобіографічний характер. Вони показують у загальних рисах хід виховання сільського хлопчини перед 40–30 роками. Починаючи від перших проблисків власного думання, а кінчаючи найвищими ступенями середньої школи" [1, с. 67]. Іван Денисюк збірку ""Малий Мирон" і інші оповідання" назвав "своєрідним романом виховання".

Цікавим із погляду висвітлення окремих питань методики вивчення і викладання літератури в школі, щоденного навчання і виховання підростаючого покоління, представлення майстерності зразкового учителя є оповідання "Борис Граб". В образі

учителя Міхонського, прототипом якого став учитель Дрогобицької гімназії, у якого навчався та якого добре знав Іван Франко, письменник втілює позитивний приклад педагога, усієї його роботи в школі й поза нею. Підтвердженням цього служить надзвичайно переконлива за способом аргументації розвідка І. Денисюка ""Не спитавши броду" як роман виховання", у якій він зазначив: "Ця широка амплітуда енциклопедизму гімназиста, ця академія Міхонського і його учень-вундеркінд не надумані. Їхніми прототипами була Дрогобицька гімназія і сам автор оповідання "Борис Граб", хоч Франко зі скромності відхрещувався від автобіографізму" [1, с. 68].

Маючи в житті окремі приклади хороших учителів, письменник через свого літературного протеза зреалізував юнацьку мрію мати ідеального наставника-провідника, за допомогою якого кожен учень міг би уникнути заплутаних "перехресних стежок" власного життєвого становлення, схоластичної загальної й літературної освіти у всіх галицьких школах, болісних пошуків чи вибору самоідентифікації на початку власного життєвого шляху. І таких зразкових учителів-наставників, за переконанням Івана Франка, повинно бути не одиниці, а багато в усіх школах України.

Не відступаючи від канонів художнього твору, в оповіданні "Борис Граб" Іван Франко створив образи дещо ідеалізованих, проте яскравих особистісних зразків учителя і учня, вартих наслідування. Такі образи називають зразковими, нормативними. Марія Осовська, не беручи до уваги поняття досконалості, навіла таке визначення особистісного зразка: це "реальна чи придумана особистість, яка спонукає чи повинна спонукати до наслідування. Точніше, особистісним зразком для певного індивіда чи групи стає образ людини, який повинен бути або вже є для цього індивіда чи групи об'єктом домагання" [2, с. 29].

Наслідування вбачають у різних елементах і зразках поведінки – на посмішку здебільшого відповідають емоційною посмішкою, на плач – плачем. Повторення за кимось певних дій також вважається наслідуванням. Так само й бажання бути схожим на іншого викликає захоплення й повагу. Наслідування можна розуміти і як щось пов'язане з певними цінностями. Наприклад,

Борис Граб в усьому наслідував свого учителя Міхонського – "старався зручно вийти з лавки, стати при таблиці, взяти в праву руку крейду, а в ліву губку, словом, робити все так, як любив Міхонський" [5, с. 184], а ще, "живучи два роки у столяра, вивчився столярства, відтак у токаря токарства, а ще в сьомім класі [...] перейшов на квартиру до одного шевця і в заміну за підучування його сина вивчився й того, у школярів так погордженого, ремесла" [5, с. 177].

Створюючи яскраві художні образи, зокрема привабливий образ учителя, Іван Франко виходив із певних життєвих ситуацій. Емоційність – необхідна й вагома якість мистецтва. Історія мистецтва й літератури доводить, що в істинно художніх образах народні ідеали завжди подані емоційно, об'ємно і яскраво. Учителя Міхонського письменник уже з самого початку твору подав привабливо: "[...] се була вельми оригінальна й симпатична постать, рідка поява між гімназійними вчителями. Незвичайно нервовий і чутливий, він умів бути терпливим і повільним та лагідним. Усе в нім, від нерівного покvapливого ходу і бистрого, але миготливого погляду, аж до методи навчання, приступної, живої і щиро предметової (він учив математики, логіки й психології) [...] – все в нім було немов навмисне зложене з суперечностей" [5, с. 178]. Людиною м'якого серця й доброї душі, учителем від Бога показаний Міхонський, який "не вважав зайвим по десять раз на кожній годині навчати учеників методичності, повільного, але ясного думання, точності й економії у всіх рухах, поступках і ділах" [5, с. 178].

В образі літературного учителя Міхонського простежуються риси неординарної особистості: темперамент, безапеляційна категоричність і полярність в оцінюванні як окремих текстів, так і цілих стилів, глибока зацікавленість літературою, уміння не зважати на вікову різницю, ігнорування побуту, "темне" минуле та невідповідне інтелектуальному рівневі сучасне. Усю мудрість, педагогічну майстерність і людяність Іван Франко із всепроникливою увагою помітив і відтворив в образі учителя Міхонського, який гідний наслідування. Це образ, який понині залишається особистісним зразком для багатьох поколінь педагогів.

Оповідання Івана Франка відзначається глибиною психологічного аналізу. Щоб досягти рельєфності й життєвої достовірності

сті образів, щоб читач перейнявся думками й почуттями персонажів, письменник ніби сам перевтілювався у героїв і виписав їхні образи зсередини. Важливим композиційним прийомом стало непомітне й органічне злиття думок, поглядів автора й учителя Міхонського. Між "партією" письменника і "партією" героя майже неможливо провести межу – так органічно вони зливаються. Особливо у сприйманні та пізнанні проблем української школи. Цим посилюється емоційність твору. За такої умови методичність, психолого-педагогічна зміна подій відчутно передаються через зміну і наростання почуттів образів-персонажів.

В оповіданні "Борис Граб" психологічне мистецтво Івана Франка виявилось в зображенні внутрішнього стану учителя у процесі його щоденної шкільної та позашкільної роботи. Майстерне розкриття високої ідеї – утвердження сили духу, моральної стійкості і краси праці гімназійного учителя – вирішило успіх оповідання.

Ідейно-композиційний образ учителя Міхонського "змальований" природно. Це – мужній, благородний образ інтелігента, далекоглядного учителя, наставника, вихователя. Він зумів у дивакуватому, неохайному сільському хлопцеві, який "втікав із гурту і забавлявся по-своєму", розгледіти обдарованого "незвичайними здібностями, величезною пам'яттю, бистрим і ясным розумом" юнака, добротою і ласкою "з'єднати собі його повне довір'я" і, зрештою, "цивілізувати" цього дикуна. "Відбувається формування, становлення героя – отой неодмінний атрибут моделі роману виховання" [1, с. 68].

Міхонський належав до поодиноких представників високоосвічених інтелігентів того часу. Хоча про походження та юнацькі роки учителя в оповіданні не згадується, усе ж його благородство і внутрішня краса засвідчують про шляхетне походження. Серед художніх засобів, за допомогою яких Іван Франко створив літературний образ учителя гімназії, психологічний портрет виступає одним із найважливіших засобів художнього вислову. Портрет учителя в оповіданні "Борис Граб" створений у певних вимірах, досить індивідуалізований. Письменник не подав докладного опису зовнішності учителя, а підкреслив насамперед, яке враження справляла на Бориса його щоденна, далека від заскорузлої схоластики, методична праця.

Міхонський – втілення розуму, честі та совісті. Він не задовольнявся сірою буденщиною школи, у якій довелося працювати, "він чув потребу хоч якої-будь духової, свободнішої і шкільним регуляміном не прописаної роботи і вдовольняв сю потребу працею над ширшим, свободнішим розвиванням бодай одного, найздібнішого та найхарактернішого – як йому бачилось – із-поміж своїх учеників" [5, с. 189].

У свій час Міхонський "одержав незвичайно широку освіту і готовився, мабуть, для далеко виднішої наукової кар'єри", але на його долю випали драматично складні випробування – "якась незвичайна катастрофа викинула його з колії і прогнала в світ". В оповіданні не йдеться про вік учителя, але, швидше за все, він був не молодим, проте з енергійним і стійким характером. Читач із короткої авторської ремарки дізнався, що мав учитель "молоду і незвичайно вродливу та веселої вдачі жінку і миленьку, гарну, як ангелик, донечку" [5, с. 189]. Сім'я його жила в іншому місті. Людина розумна і пристрасна, Міхонський зазнав складних житейських перипетій – не мав надто щастя в родині, загнаний обставинами, мусів осісти в глухому галицькому місті Перемишлі. У ньому Міхонський підтвердив високе звання гімназійного професора, який систематичною, наполегливою працею зміг виховати достойного учня. Іван Франко переконливо довів важливість всебічного розвитку підростаючого покоління через поєднання розумового й фізичного, морального, естетичного і трудового виховання.

Своєрідним доповненням до творення образу учителя в оповіданні "Борис Граб" стала продумана методична робота з вивчення літературних творів. Фактично, через майстерно виписані діалоги учителя з учнем, простежуються власні педагогічні ідеї й переконання автора твору. Іван Франко підтвердив, що твори, які вивчаються, повинні відповідати віковій категорії й психологічному розвитку особистості.

Основне, що Іван Франко намагався викорінити в тодішній літературній освіті, – консервативний, схоластичний спосіб навчання, який полягав у механічному, бездумному заучуванні та звітуванні про певну кількість інформації, що особливо не-

прийнятно в ході вивчення літератури. На шкільних уроках літератури не виконувалось одне із найважливіших завдань методики – аналіз художнього твору. Справжній літературний аналіз підмінювався чисто схоластичним розбором. Живе слово учителя на уроках літератури, яке вважав одним із найважливіших засобів збудження інтересу до літератури і високо цинив Іван Франко, – зникало. Письменник вказував, що при аналізі твору чи творчості письменника доцільно читати вголос уривки або цілий художній текст. Основою вивчення літератури є художній твір, обов'язкове його прочитання. "Читання, – говорив він, – є основа теоретичного знання і практичного вміння та практичних вправ", "читання повинно бути запасом історії літератури".

Розуміючи шкідливість механічного й безсистемного зазубрювання матеріалу, учитель Міхонський на уроках і в позакласній роботі вдало використовував виховну й естетичну функції літератури, домагався від Бориса Граба обов'язково вдумливого прочитання твору, глибокого розуміння й усвідомлення його ідейного багатства та художньої сили. Питання про художню манеру письменника, про використання ним поетичних засобів, естетична оцінка твору займали значне місце в роботі учителя Міхонського з учнем. Зовсім не ігноруючи вторинні, не художні властивості літературного тексту, учитель постійно наголошував на потребі концентруватись саме на читанні та рецепції твору, на його комунікації з читачами, автором, позатекстовою дійсністю, на пізнанні багатства ідей, змістів, на поліфонії значень і прочитань. "Читай не багато, не швидко, а старайся доходити до стереометричного погляду", – навчав учитель Бориса Граба. Цілковито методично правильною була вимога учителя – на конкретному текстовому матеріалі засвоювати й поняття з основ теорії літератури. "І зятям собі, мій дезидерат: при читанні всякої книжки від планіметричного способу бачення доходити до стереометричного [...]. Далі забажаєш пізнати внутрішню структуру, так сказати механіку твору, потім складники, з яких його скомпоновано, немов його хімію, далі сам процес його творення, його зв'язок з тодішнім часом, що його автор узяв із минувшини, зі своєї сучасності; далі дійдеш до оцінювання самих основних

ідей, так сказати, психології його твору, а потім ще далі розшириш горизонт і будеш питати: відки у тодішніх людей і в отого таємничого Гомера взялася думка складати такі твори? І в такій формі? І такою мовою?" [5, с. 185].

Із року в рік учитель Міхонський поступово ускладнював роботу Бориса Граба з вивчення художніх творів не лише української а й світової літератури. Під проводом Міхонського Борис в оригіналі "прочитав усі найкращі твори Гете, Шіллера, Лессінга та Віланда. Шекспіра читав у німецькім перекладі, бо в Перемишлі не було нікого, хто б навчив його англійської мови. За принукою Міхонського, він зараз у п'ятім класі записався на французьке і по двох роках дійшов до того, що міг в оригіналі читати Мольєра, Расіна та Корнеля" [5, с. 186]. Поступово учитель давав Борису читати докладні життєписи авторів, твори яких той вивчав, листування й мемуари самих авторів та їхніх сучасників, тим самим "призвичаював його розуміти історію даного часу, так сказати, аналітично, із свідоцтв та настроїв тогочасних людей, а не з готових шаблонних конструкцій шкільних підручників" [5, с. 186]. Неодмінним завданням аналітичної роботи для учня Міхонського було проаналізувати ставлення письменника до зображуваного, художні форми, у яких він виражав це ставлення.

В оповіданні "Борис Граб" прозоро означені науково-методичні погляди учителя на методологію дослідження тексту, зокрема автором твору чітко виписані вимоги щодо обов'язкового студіювання учнем історичних джерел, життєписів, мемуарів, спогадів, і, відповідно, нищівна критика підручників, "загальних нарисів", "компендій" (історій) літератури, всіляких "естетик", всякого шаблону. Відстоюючи "критичний аналіз творів", учитель дотримувався важливих принципів при вивченні художньої літератури – встановлення живого зв'язку творів із життям автора, із його поглядами й переконаннями; встановлення зв'язку з життям суспільства, у якому письменник жив і творив; оцінка суспільної вартості художнього твору і його впливу на сучасників та майбутні покоління.

Таким чином, не важко помітити, що в оповіданні "Борис Граб" чітко означені важливі положення методики літератури,

яких дотримувався учитель Міхонський і які обстоював у ряді своїх праць Іван Франко, а саме: ґрунтовний аналіз твору письменника після попереднього уважного читання тексту й обдумування його змісту; оцінка літературних образів і явищ у зв'язку з життям, з конкретними історичними обставинами; розвиток самостійного критичного мислення учня, вдумливе ставлення до підручників і посібників, рішуче викорінення схоластики; здійснення виховних завдань засобами літератури.

Чимала науково-методична й художня спадщина Івана Франка, його цінні, актуальні й корисні понині думки про майстерність учителя, методику викладання літератури в школі є необхідними у педагогічній діяльності учителів-словесників і тих, хто готується ними стати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисюк І. "Не спитавши броду" як роман виховання / І. Денисюк // Укр. літ.-во. – 2003. – Вип. 66. – С. 64–77.
2. Оссовская М. Рыцарь и буржуа. Исследования по истории морали / М. Оссовская. – М. : Прогресс, 1987.
3. Франко І. Конечність реформи учення руської літератури по наших середніх школах / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 26.
4. Франко І. Ученицька бібліотека в Дрогобичі / І. Франко // Франко І. Додаткові томи до зібрання творів у 50 т. – К. : Наук. думка, 2008. – Т. 53.
5. Франко І. Борис Граб / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наук. думка, 1978. – Т. 18.

Надійшла до редколегії 22.08.16

S. I. Dyachenko, PhD in Philological sciences, Assoc. Prof.
Institute of Philology KNU named after Taras Shevchenko, Kyiv

THE TEACHER'S IMAGE AND INDIVIDUAL MOMENTS OF METHODOLOGIC OF LITERARY IN THE INTERPRETATION BY IVAN FRANKO (ON EXAMPLE OF TALE "BORYS GRAB")

The article is devoted to the analysis of teacher's image and the individual moments of methodological work on the study of literary work on example of Ivan Franko's tale.

Key words: teacher; pupil; the analysis of a literary work; Boris Grab; Mikhonski.